

Humor sapiens

Nick van Goor

Humor sapiens

Eerste druk, juni 2024

©2024 Nick van Goor

ISBN: 9789403743547

Vormgeving: Lizette Veenhuizen

Uitgever: Mijnbestseller.nl

www.nickvangoor.com

Voor Lizette

Humor als levensvoorwaarde

Je moeder was ongetwijfeld hartstikke blij toen je geboren werd. Je bracht meer zingeving in haar leven en voor jou was het waarschijnlijk de eerste jaren ook prima vertoeven op deze aardkloot. Lekker de wereld ontdekken, onbeschaamd ravotten en optimaal genieten van een zorgeloze tijd.

Tot je ineens oud en volwassen wordt. Dan moet je plots vaste lasten betalen, werken, stemmen en dwangmatig nadenken over de nutteloosheid van je bestaan. De filosoof en schrijver Albert Camus schrijft in zijn essay *De mythe van Sisyphus* dat er maar één echt filosofisch probleem is: de zelfmoord. Als het leven zinloos is, wat maakt dit het leven dan waard? Zelfmoord plegen is volgens Camus echter onverstandig. Een zinloos leven is ook de moeite waard om geleefd te worden, zolang je de absurditeit van je bestaan maar omarmt.

Het fenomeen humor is bij uitstek absurd. Dit begint al bij de definitie, want wat is humor precies? Wikipedia stelt dat humor het vermogen is om iets wat als geestig of grappig wordt ervaren aan te voelen. Volgens die theorie is humor een subjectieve ervaring. Twee mensen kunnen in een ruimte huilen en lachen om dezelfde gebeurtenis. Dit maakt humor ongrijpbaar en daarom zeer aantrekkelijk. Humor is, of we nu willen of niet, het fundament van ons absurde bestaan. En het is absurd dat het fundament ongrijpbaar is. In dit boek doen we echter een dappere poging om het ongrijpbare, grijpbaar te maken.

De amorele humorbenadering

Daarvoor moeten we humor amoreel benaderen. Begrip hebben van goed en kwaad is uiteraard belangrijk, maar het kan ook je humorvermogen in de weg zitten. Stel je voor dat je naar een optreden van je favoriete komiek gaat. Je bent enthousiast en hebt zin om lekker te lachen. Alle grappen komen aan, totdat de komiek ineens een voor jou gevoelig onderwerp aansnijdt. Je morele hersencellen worden plots actief en overwoekeren je humorvermogen. Je kijkt niet meer naar de geniale constructie van een grap, maar denkt alleen nog maar in termen van goed en kwaad.

Om het fenomeen humor optimaal te vatten, moeten de morele hersencellen even op inactief worden gezet. De Homo sapiens bezigt humor en kan humor waarderen. Toch denkt de Homo sapiens zelden over het fenomeen zelf na. Het zweeft dan ook als een onzichtbare nar over onze wereld. Af en toe komt de nar even buurten en daarna zoekt hij zijn heil elders.

Maar waarom zou je het ongrijpbare dan zo graag grijpbaar willen maken? Het antwoord is vrij simpel: het maakt je gelukkiger. Hoe meer humorvermogen, hoe meer je van situaties kunt genieten. Bovendien maakt het je levenspad een stuk aangenamer. Je loopt tijdens je bizarre levensloop tegen vele muren op. Begrip van humor zorgt voor een kussen, zodat je niet met een bebloed gezicht tegen de volgende muur aanloopt.

De opbouw van dit boek

Dit boek bestaat uit twee delen. In het eerste gedeelte van het boek worden de belangrijkste functies van humor besproken. Na het lezen van het eerste gedeelte heb je meer begrip van het fenomeen humor en zijn vele functies. In het tweede gedeelte gaan we dieper in op de verschillende humorvormen. Wat zijn de belangrijkste humorvormen en hoe gebruik je ze in je voordeel?

Humor als verlengstuk van je geest

Wanneer je alle stof tot je hebt genomen, dan ben je officieel geëvolueerd naar de nieuwe primate: de Humor sapiens. Deze primate is de verbeterde versie van de Homo sapiens. Hij heeft dezelfde uiterlijke kenmerken, maar weet met zijn nieuwe humorkrachten het leven in een tanende westerse wereld iets aangenamer te maken.

Deel I

Humor en zijn vele functies

Tragische perspectieven met humor verdraaien

Wanneer de gemiddelde persoon denkt aan humor, dan zal er in zijn hersenen niet zo snel de verbinding met de Holocaust worden gemaakt. De Holocaust staat in onze westerse wereld terecht symbool voor het ultieme menselijke leed. Miljoenen onschuldige mensen zijn vergast. Het is voor de gemiddelde persoon moeilijk om zich dit daadwerkelijk voor te stellen. Zeker wanneer je in het achterhoofd houdt dat deze tragedie nog maar zo kort geleden is. Uitgevoerd door mensen die er precies zo uitzagen als wij. Bedacht door mensen die gecultiveerd waren, in veel gevallen hoogopgeleid en qua gedrag en cultuur niet veel van ons verschilden.

Na de Tweede Wereldoorlog is de Holocaust veelvuldig gebruikt als humoristisch subject. Je bent ongetwijfeld bekend met raadsels als: ‘Waarom pleegde Hitler zelfmoord? Omdat hij de gasrekening niet kon betalen!’ - ‘Waarom ging Hitler dood? Hij stikte in een jodenkoek.’ Naast deze simplistische grappen, zijn er uiteraard veel inventieve manieren geweest om dit onderwerp humoristisch aan te kaarten in verscheidene kunstvormen. Dit is je ongetwijfeld bekend. Wat je misschien niet weet, is dat humor óók werd gebruikt door de slachtoffers van de Holocaust. Om zo de tragische ervaring dragelijker te maken.

In Carpenter (2010) wordt hier een goed voorbeeld van gegeven. Bij de aankomst in een concentratiekamp kregen nieuwe gevangenen een knipbeurt. Om ze van elke vorm van menselijkheid en uniciteit te ontdoen, werden de hoofden kaalgeschoren. Dit mensonterende tafereel zorgde natuurlijk voor veel verdriet bij de kersverse gevangenen. Een nieuwe

vrouwelijke gevangene begon bij dit tragische tafereel in Auschwitz echter spontaan in lachen uit te barsten. Een gratis kappersbeurt? Dat had ze nog nooit meegemaakt, zo verkondigde zij. Vervolgens vroeg zij aan een medegevangene naar welke kapper die vroeger altijd ging.

Deze ‘anekdote’ klinkt in eerste instantie luguber en bevreemdend. Het zegt echter veel over de wijze waarop deze vrouw de extreme situatie waar ze in terecht was gekomen ietwat dragelijker kon maken met humor.

Deze dappere vrouw maakt gebruik van een perspectiefwisseling. Het algemene perspectief van de situatie, is de grootste tragedie die je je als mens kunt voorstellen. Door humor toe te passen, zorgt zij ervoor dat het perspectief wisselt. Ze bekijkt de situatie, al is het wellicht maar voor even, vanuit een positiever perspectief. Dit laat zien dat de ‘objectieve werkelijkheid’ kan worden veranderd met humor. Anderzijds geeft deze situatie tegelijkertijd aan hoe mentaal weerbaar zij is. Het gehele idee van de nazi’s was om gevangenen te ontmenselijken in concentratiekampen. Reduceren tot een nummer. Met haar opmerking weet ze de situatie te relativieren. Dit maakt haar weer menselijk. Het toont aan dat ze zich niet tot nummer laat reduceren.

Het gegeven dat je zelfs in de totale duisternis nog een vorm van humor kunt vinden, geeft aan hoe belangwekkend humor in ons bestaan is en als ultiem antidotum voor tragedie kan dienen. Van welke aard dan ook.

Humor doorbreekt sociale maskers

De wereld is een schouwtoneel en alle mensen zijn maar acteurs, schreef de welbekende Shakespeare ooit. Dit zijn waarheden waar zelfs de honden brood van lusten. De mens speelt verschillende rollen, afhankelijk van de maatschappelijke situatie. Tijdens een formeel sollicitatiegesprek gedraagt een mens zich heel anders dan tijdens een avondje doorzakken met vrienden. Een politicus op televisie die zijn beleid moet verdedigen, gedraagt zich anders dan wanneer hij of zij thuis op de bank een pornofilm zit te kijken.

Het is verbazingwekkend hoe snel een mens zich conformeert aan de verschillende rollen die van hem of haar worden verwacht in specifieke situaties. Weliswaar verbazingwekkend, maar evolutionair gezien zeer logisch. Jezelf in een bepaalde rol manoeuvreren, kan jou als mens in de maatschappij voordelen opleveren. Tijdens een sollicitatiegesprek doet een mens zich anders voor om die begeerde baan binnen te harken. Bij een sociale gelegenheid lacht een mens, al dan niet bewust, mee bij slechte grappen om zo aanvaard te worden door de groep.

In de jungiaanse psychoanalyse wordt dit fenomeen van verschillende rollen verklaard middels archetypes. Volgens Jung draagt ieder mens vijf verschillende archetypes (De Persona, De Schaduw, De Anima, De Animus, Het zelf) met zich mee. Vooral De Persona (Latijn voor masker) is een interessant archetype. Dit is het conformerende archetype. Een individu draagt, al dan niet bewust, een masker dat door anderen wordt aanvaard bij die specifieke aangelegenheid.